عبدالتواب وهاب

۲۰۱۵-۰۳-۲۷

سیر کوتاه در مسیر آرت و هنر اسلامی

(اسلیمی)

گاه گاهی دوستان از من سؤال میکنند که نوعیت کار در هنر کالیگرافی و نقاشی های من چیست؟ و سؤالاتی هم در ارتباط به تاریخ این هنر نموده . خواهان معلومات میشوند.

طرح های دست ساختهٔ من احیای تکنالوجی دیجیتال کمپیوتری و مدرن با یک آرت فورم قدیمی بنام «اسلیمی» یا آرت جیومتریک اسلیمی یا اسلامی یا آرت محلی شرقی میباشد. که با استفاده از (سی جی گرافیک کمپیوتر) آرت قدیمی بازسازی میگردد که این هنر در منطقهٔ ما تأریخ بیشتر از دوهزار سال دارد. **(هنر تزئینی برای دیزاین و زیبایی آفرینی در کتب، لوح های تاریخی، تعمیرات، زیبا سازی مساجد، عمارات و اماکن مقدسهٔ مذهبی و غیره لوازم و ظروف روزمره)**، بکار برده شده است. گرچه امروز اعراب و دانشمندان آرت و هنر شناسی در غرب، آنرا زیر نام (آرت و هنر اسلامی) می دانند .در حالیکه این هنر سابقهٔ بیشتر و بسیار پیشتر منطقوی و محلی داشته، مربوط اعراب نه بلکه مربوط آرت شرقی و هنر عجمی میباشد.

ناصر خسرو قبادیانی بلخی در بخش هفتادم سفر نامهٔ خود در سفر حج سال ٤٣١ هجری قمری می نویسد ((مسجدی بود که ما در آن جا بودیم اندک رنگ و شنجرف و لاجورد با من بود بر دیوار آن مسجد بیتی نوشتم و برگ شاخ و برگی در میان آن بردم ایشان بدیدند عجب داشتند و همه اهل حصار جمع شدند و به تفرج آن آمدند و مرا گفتند که اگر محراب این مسجد را نقش کنی صد من خرما به تو دهیم)) می بینیم که اعراب به نقاشی و تزئینات اسلیمی در مساجد و عبادتگاه ها عادت نداشتند و برای شان چیز بسیار نوی بود. وقتی نقاشی ناصر خسرو قبادیانی را که عجمی و بلخی بود، می بینند به زیبایی آن متوجه میشوند، از وی خواهش می کنند تا مسجد شانرا بیشتر نقاشی نماید البته در بدل صد من خرما که بدو میداده اند.

آرت اسلیمی چیست ؟

اسلیمی ها دیزاین ها و طرح های است که هنرمند از طبیعت الهام گرفته از منابع طبعی اشکال و رنگها را انتخاب میکنند. که در زیبایی کتیبه ها، لوح ها، کتب، تعمیرات، اماکن مذهبی، لوازم و ظروف روزمره از آن استفاده میکنند. امروز این نوع هنر به آرت و هنر اسلامی معروف است اما بر خاست و پیدایش آن از طرف شرق در محدوده و مناطق افغانستان و ایران بوده است که بعداً مورد توجه هنرمندان اسلامی قرار گرفته و به این نام معروف گردیده است.

با در نظر داشت اینکه هنرمندان اسلامی محدودیت های زیادی در نقاشی انسانها و حیوانات داشتند. برای زیبا آفرینی و به ایجاد فضای هنری، مخصوص برای اماکن مذهبی روی آوردند. پیدایش اسلام در شبه جزیرهٔ عرب که ریگستانی بیش نیست و اعتقاد مسلمین اولی به دنیای بعدی و جنت و دوزخ و غیره. اعراب تعریف جنت را قسمی می نمایند که کمبود های شبه جزیره عرب را می توان در آن پیدا کرد. مانند جوی های آب روان، در وادی های سبز و خرم شیر و عسل فراوان درخت های با سایهٔ سرد و سر سبزی با گل ها و اشجار زیبا و پر حاصل و امثالهم.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

می بینیم که در طرح های اسلیمی اکثراً عقاید اسلامی تصوفی، وحدانیت و نمای جنت مشاهده میشود. اسلیمی ها معمولاً از یک نقطه وسطی شروع شده که آن خود ممثل آفتاب، یکتا پرستی و منبع حیات و هستی، نور روشنی و انرجی بشمار میرود. بعضاً هم عوامل دیگر طبعی مانند برگها، گیاه ها، گلها و بُته و گاهی هم اشکال هندسی طبعی را در این دیزاین ها و طرح ها مشاهده می کنیم.

رنگ ها معمولاً رنگهای خود ساخته از منابع طبعی توسط خود هنرمندان آرت اسلیمی است که نما و جلوهٔ خاصی بر این آثار هنری می بخشد. در واقع این هنر غیر از اینکه آفریننده زیبایی هاست، نشان دهنده و تقدیم کننده معلومات تصوفی برای بیننده و گویای عقاید اسلامی و نوید جنت برای انسانهای بر گزیده میباشد. بیشتر رنگ انتخابی در اسلیمی ها لاجوردی است که همچنان بنام پُرژن بلو (Persian blue) هم یاد میشود که در گذشته ها منبع آن لاجورد بدخشان ما بوده است.

قبل از اسلام اشکال اول اسلیمی را میتوان در نقاشی های بودایی (مندله) ها دید. در افغانستان قبل از اسلام که دین بودایی و زردشتی حاکم بود، هنوز هم می بینیم تعدادی کمی از بقایای این نوع اسلیمی ها و نقاشی گرافیکی قبل از اسلام در مغاره های بامیان و غیره اماکن مذهبی بودایی وجود دارد. می توانیم حتی در آثار بودایی تبت و چین گاهی هم در نقاشی های مذهبی هندوها و معابد آنها اشکال ابتدایی اسلیمی را مشاهده کنیم. هنر مندله که آنرا آغاز و شروع اسلیمی میدانند، یک نوع آرت گرافیک تبلیغاتی آنزمان بوده که بعد ها در کشور های اسلامی با ورود تغییرات به هنر مخصوص اسلامی ترویج یافته است.

ترویج هنر اسلیمی در اروپا

وقتی قوای اسلام به سرکردگی طارق ابن زیاد قومندان جوان عرب در سال ۹۲ هجری از شمال افریقا به اسپانیه حمله و آنجا را تصرف نمودند، بنای یک دولت مقتدر اسلامی را در اِندولس اسپانیه گذاشتند. این دولت تازه بنیاد اسلامی در اروپا بزودی و در کوتاه مدت به یکی از مراکز اهم علم و دانش هنر و تمدن اسلامی تبدیل شد. با به میان آمدن سلاطین هنر دوست مانند عبدالرحمن اول و سوم بنای اقتدار علمی و هنری در اروپا هم گذاشته شد.

اقتدار اسلامی در اسپانیه نهصد سال طول کشید که حاصل آن را میتوان یک انقلاب هنری و صنعتی در جهان دانست اگرچه ما در این باوریم که رنساس اروپا از ایتالیا شروع شد و بنیانگذاران آن لیونارد داوینچی، مایکل آنجلو و غیره هستند اما اگر عمیقتر ببینیم رنسانس اروپا از دوران حکومت مترقی و آزاد اسلامی در جنوب اسپانیه در کوردوا و اندولس (ا ندلوسیا) و غرناطه (گرنیدا) آغاز گردیده است. که غنای آثار. کتب و منابع علمی آن تا امروز بر سر زبانها است نمی توان تأثیر آنرا بر رنسانس اروپا فلورانس نادیده گرفت.

خطاطی یا کالیگرافی

نوشتن اشعار، آیات قرآن کریم و گفتار بزرگان در ظروف، کتب و تزآئین عمارات تعمیر ها و مساجد با اشکال اسلیمی یا ارابسک. پر نمودن و تزئین رویه اشیاء مانند کتب، تعمیرات، قالین ها، ظروف و اشیای کار آمد روزمره با تزئینات گل و برگ و اشکال هندسی از هنر های بود که مورد پسند هنرمند اسلامی قرار گرفت و به استقبال آن پرداختند.

اگرچه این هنر را می توان در آثار و تعمیرات روم قدیم و تمدنهای قبل از آن مشاهده کرد اما بازهم توجه و دقت هنرمند اسلامی در این مورد سبب پیشرفت و ارتقای این هنر گردیده و آنرا هنر اسلامی معرفی کرد.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

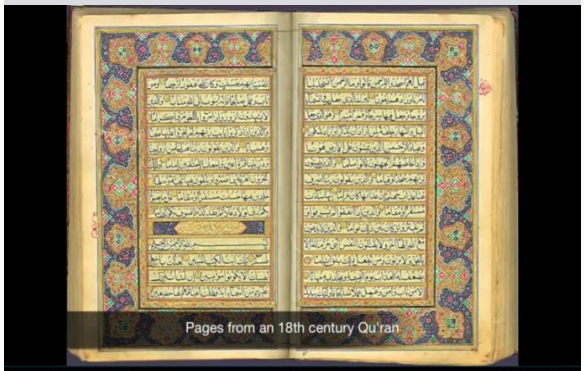

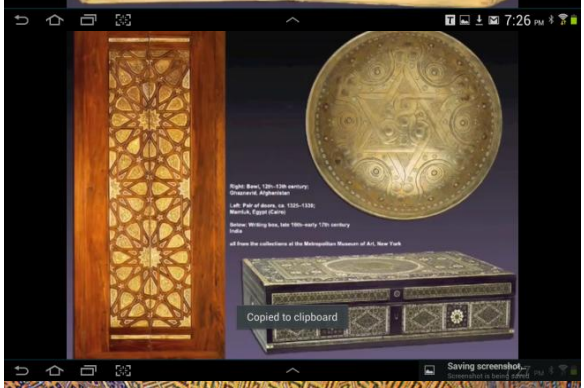

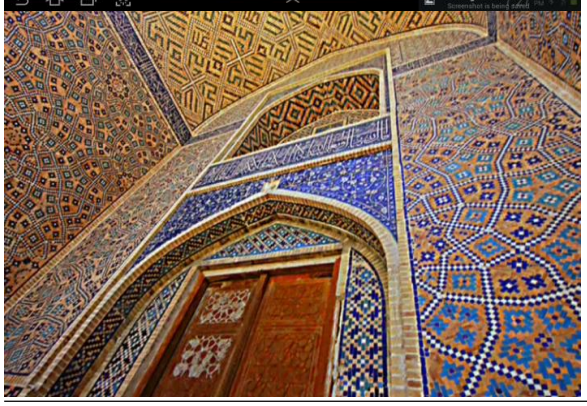

هنرمند اسلامی عقیده دارد که در هر دیزاین و طرح آیات لایزال خداوندی را با زیبایی آن می توان دید و در همه جا نمایی خداوند در زیبایی است. حتی اشیای معمول روزمره زندگی را زیبا سازی می کند ما می بینیم ظروف قالین و حتی کفش و لباس را نقاشی نموده و زیبا آفرینی نموده اند .

وقتی ما داخل یک معبد عیسوی میشویم توجه زیاد مارا آثار هنری سه بعدی مانند مجسمه ها و عکس های حضرت عیسی و مادرش با سینت ها و غیره میشویم و یک فضای مملو از هنر و غیر طبعی مارا به وحدانیت نزدیک می سازد . اما در اسلام وقتی داخل مسجد می شویم خالی بودن فقط مارا بیاد حضور خداوند و تقدسات دینی انداخته خالی بودن و هیچ بودن این زندگی را بیاد مان می اندازد . در مسجد تنها محراب است و رو به کعبه ساخته شده و با طرح های ارابِسک زیبا آفرینی شده معمولآ مساجد دارای مناره ها برای آذان میباشند که آنهم دراز و اولین مسجد که پیامبر در مدینه بنا کرد به منظور آذان مؤذن برای جلب نماز گذاران بنا شده است .

دیزان مساجد هم خود سادگی هنری را نمایش داده و از همان مسجد اول که خانه حضرت محمد در مدینه کاپی شده نمایانگر است. اگر چه بعد ها مسلمین مساجد بزرگی آباد نمودند اما همان طرح اولی حضرت محمد را در بنای اولین مسجد اسلامی را می توان در آنها مشاهده نمود عیسویان بیشتر برای تبلیغ دین خود مراکز عبادت خود از آثار گرافیک سه بعدی و غیر نوشتاری مانند مجسمه ها و نقاشی ها استفاده می کردند چون دین عیسوی بیشتر توسط غلام ها و طبقه غیر سواد در روم قدیم مروج شد از این نوع تبلیغات در انتشار پیامها استفاده شده است. اما در اسلام می بینیم که نوشته (آیات احادیث و اشعار تصوفی با گفتار بزرگان دین) بیشتر مورد استفاده واقع شده چون دین اسلام نوشتن و سواد را بیشتر احترام می گذاشت می توانست از سواد مسلمین استفاده نموده از این نوع تبلیغات سود ببرد. و احتیاجی به گرافیک های سه بعدی و مجسمه ها نبود.

با استفاده از این هنر های هنرمند اسلامی توانست زیبا آفرینی نموده سبب به وجود آمدن یک شیوه هنری عالی بنام آرت و هنر اسلامی گردید . که بعداً امپراطوری های اسلامی در اسپانیه عراق و ترکیه فارس و غیره استفاده اعلی هنری را برده و این هنر عالی را جهانگیر ساختند .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

ناگفته نماند که خطاطی و کالیگرافی در این تمدن نقش بسیار عالی داشت که در نوشتن فرمانها و اوامر پادشاهان و امراءِ اسلامی از آن استفاده میشد مخصوصاً استفاده از تُغرا ها که امضای پادشاهان اسلامی بود. معانی زیبایی خاصی به این فرامین میداد. بعداً به وجود آمدن فونت ها و اختراع انواع مختلف فونت ها این علم را زیبا تر ساخت که کتب علمی و مقدسات اسلامی را در زیبایی بهتر و با رنگهای عالیتر بدسترس ما قرار داده است. این یک توقف کوتاه در این بحث بود که برای آنعده از دوستان که سؤال داشتند ذکر گردید . اگر فرصت مساعد شد در آینده تشریح بیشتری خدمت دوستان خواهم نوشت .

دیزاین کتب مقدس و اشیای روزمره

هنر اسلامی اسلیمی در کاشیکاری تعمیرات

مندله یا آرت مذهبی بودایی

شما نمونه های مختلف آرت را در تصاویر زیر مشاهده کرده میتوانید.

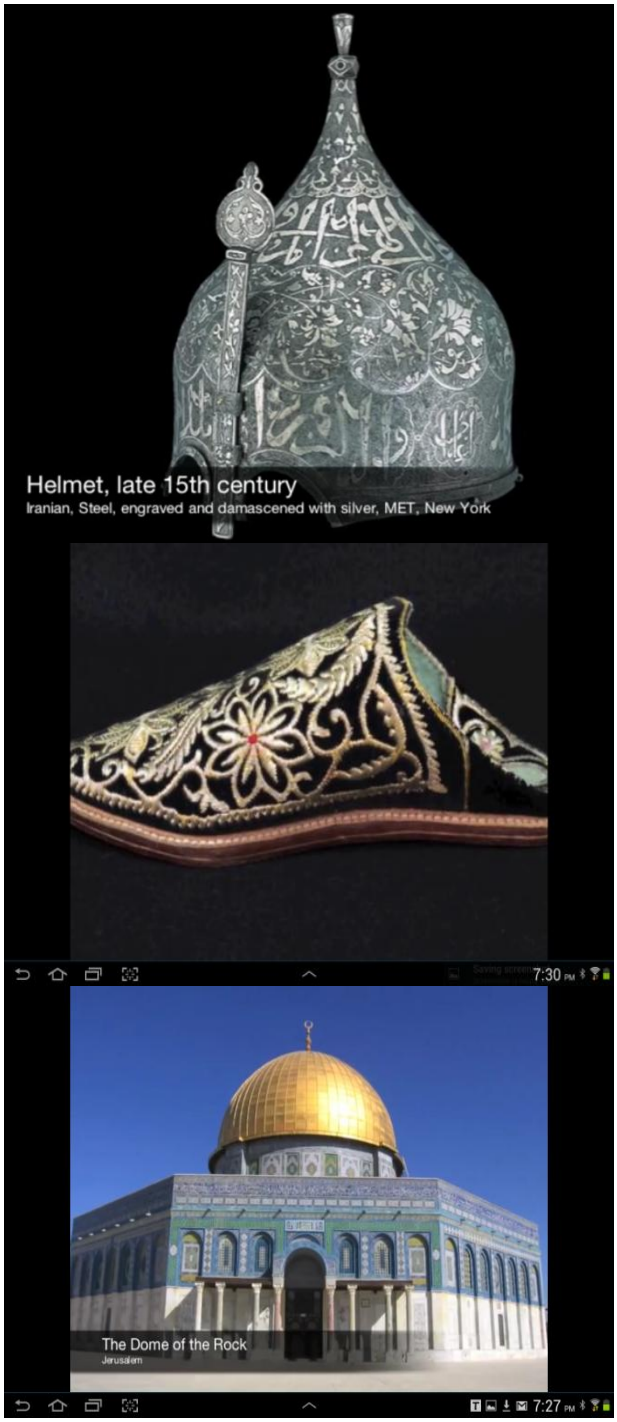

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ